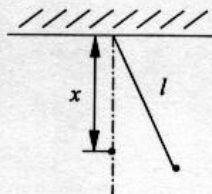

ŽUPANIJSKO NATJECANJE IZ FIZIKE 2001. – 3. grupa

1. zadatak (10 bodova)

Materijalna točka njiše se ovješena na nit duljine l . Tanki štap postavljen je na okomici kroz ovjesište, okomito na ravninu crtnje, na udaljenosti x od ovjesišta. Grafički prikažite ovisnost perioda njihala o udaljenosti štapa od ovjesišta.

2. zadatak (10 bodova)

U kutiji kvadratnog presjeka duljine stranice a nalaze se dvije jednake kugle mase m i polumjera b , u položaju stabilne ravnoteže, uz $2b < a < b(2 + \sqrt{2})$. Odredite sile kojima kugle djeluju na bočne stranice. (Zanemarite trenje)

3. zadatak (10 bodova)

Na čeličnu nit mase 1 g i duljine 1 m ovješena je čelični štap površine poprečnog presjeka 10^{-4} m^2 , duljine $l > 0$. Youngov modul čelika iznosi $2,1 \cdot 10^{11}\text{ N}\cdot\text{m}^{-2}$, a gustoća $7\,900\text{ kg}\cdot\text{m}^{-3}$. Zbog laganog udarca u spojnicu niti i štapa počinju se širiti dvije vrste titraja: transverzalni titraji kroz nit i longitudinalni titraji kroz štap. Odredite l ako su oba titraja u istom trenutku stigla na drugi kraj tijela kojim se šire.

4. zadatak (10 bodova)

Dok automobil vozi po autocesti brzinom od $33\text{ m}\cdot\text{s}^{-1}$ njegova sirena u jednom trenutku, na kratko emitira zvuk kojeg registriraju dva prijemnika. Zamišljena dužina koja spaja prijemnike okomita je na pravac kretanja automobila, a duljine je 100 m . Prvi prijemnik se nalazi na pravcu kretanja automobila i registrira zvuk sirene na frekvenciji 460 Hz . Drugi prijemnik registrira zvuk sirene na frekvenciji 445 Hz . Koja je frekvencija zvuka kojeg emitira sirena automobila? Koliko je automobil udaljen od prvog prijemnika u trenutku kad sirena emitira zvuk? Brzina zvuka iznosi $340\text{ m}\cdot\text{s}^{-1}$.

5. zadatak (10 bodova)

Titrajni krug se sastoji od kondenzatora kapaciteta C i dvije jednake idealne zavojnice induktiviteta L . Od svih titrajnih krugova napravljenih od ta tri elementa, skicirajte shemu onog koji ima najmanju rezonantnu frekvenciju. Kolika mu je rezonantna frekvencija?

Županijsko natjecanje iz fizike 2001. – 3. grupa
Rješenja zadataka i smjernice za bodovanje

1. zadatak (10 bodova)

Period matematičkog njihala duljine l je $T(l) = 2\pi\sqrt{l/g}$, [1]

a period njihala duljine niti l koje ima prepreku postavljenu na udaljenosti x ($x < l$) od ovjesišta je $T(l, x) = 2\pi\sqrt{(l-x)/g}$. [2]

Za $0 < x \leq l$, gibanje u jednom periodu $T(l, x)$ opisujemo kao kombinaciju od četvrtine perioda njihanja niti duljine l oko ovjesišta, zatim od polovice perioda njihanja niti duljine $l-x$ oko prepreke, te od četvrtine perioda njihanja niti duljine l oko ovjesišta, tj.

$$T(l, x) = T(l)/4 + T(l-x)/2 + T(l)/4 = \pi\sqrt{l/g} + \pi\sqrt{(l-x)/g}, \quad [3]$$

što se može zapisati i u obliku $T(l, x)/T(l) = (1 + \sqrt{1-x/l})/2, 0 < x \leq l$.

Graf treba sadržavati:

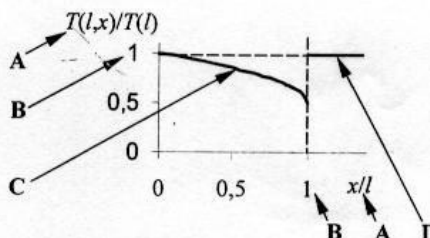
A - veličine prikazane na osima, [1]

B - mjernu jedinicu na obje osi, [1]

C - parabolu za $x < l$
s vrijednostima za $x=0$ i $x=l$, [1]

D - pravac za $x > l$, [1]

(ne oduzimaju se bodovi ako su na grafu spojeni kraj parabole i pravca na $x=l$).

2. zadatak (10 bodova)

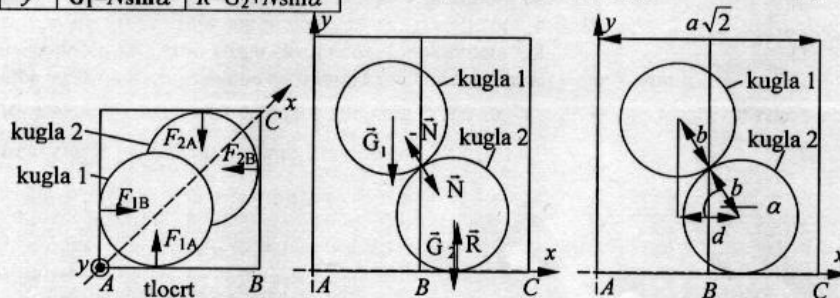
Za odabrani koordinatni sustav jednadžbe mirovanja kugli napisane su u tablici. Gornja kugla na slici 1 je označena kao kugla 1, a donja kao kugla 2.

Zbog simetrije je $F_{1A} = F_{1B}$ i $F_{2A} = F_{2B}$. [1]

pa je dovoljno gledati projekcije na os x : $F_1 = (F_{1A} + F_{1B})\cos 45^\circ$, $F_2 = (F_{2A} + F_{2B})\cos 45^\circ$.

Na slici 2 nisu prikazane sile F_1 , usmjerena duž pozitivne osi x , i sile F_2 , usmjerena duž negativne osi x . Broj bodova za napisane sve jednadžbe koje su potrebne (ovdje tri masno otisnute jednadžbe u tablici) je [3]

os	kugla 1	kugla 2
x	$F_1 = N\cos\alpha$	$F_2 = N\cos\alpha$
y	$G_1 = N\sin\alpha$	$R = G_2 + N\sin\alpha$

Slika 1.

Slika 2.

Slika 3.

Iz slika 1 i 3 se vidi $d = (a-2b) \cdot 2^{1/2}$,

a sa slike 3 i $\text{ctg}\alpha = d/(4b^2 - d^2)^{1/2}$, [2]

Naposljetku je $F_{2A} = F_{2B} = F_{1A} = F_{1B} = (mg \cdot \text{ctg}\alpha) / \sqrt{2} = mg(a-2b) / \sqrt{2(4ab - a^2 - 2b^2)}$. [1]

Kugle djeluju na plohe silama koje su im jednake po iznosu, a suprotne po smjeru. [1]

3. zadatak (10 bodova)

Longitudinalni val kroz štap putuje brzinom $v_s = \sqrt{E/\rho}$, [2]

pa njegov prolaz kroz štap traje $t = l/v_s$, [1]

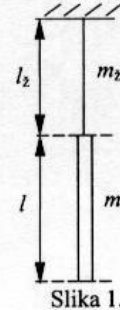
Transverzalni val putuje kroz žicu brzinom $v_z = \sqrt{G_s l_z / m_z}$, [2]

gdje žicu napinje sila $G_s = m_s g = \rho S l g$, težina štapa presjeka S , [1]

pa njegov prolaz kroz žicu traje $t_z = l/v_z = \beta l / \sqrt{l}$, uz $\beta = \frac{m_z l_z}{\rho g S}$. [2]

Uvjet zadatka je $t = t_z \Rightarrow l/v_s = \beta l / \sqrt{l}$, [1]

tj. $l = (\beta v_s)^2 \cdot \left(\frac{m_z l_z E}{g S \rho^2} \right)^{1/3} = 15,08 \text{ m} \approx 15 \text{ m}$. [1]

4. zadatak (10 bodova)

Označimo frekvencije koje registriraju prijemnici P1 i P2 kao f_1 odnosno f_2 . Uzmimo da se automobil približava prijemniku P1.

Koristimo izraz za Dopplerov učinak u slučaju približavanja izvora zvuka frekvencije f koja se registrira kao frekvencija f_p , $p=1,2$. Do Dopplerovog učinka dolazi zbog komponente brzine izvora u smjeru prijemnika. Dakle, za prijemnik P1 do učinka dolazi zbog brzine jednake brzini automobila $v=33 \text{ m}\cdot\text{s}^{-1}$, [1]

a za prijemnik P2 zbog brzine koja je jednaka projekciji brzine automobila na pravac prema P2: [3]

$$f_1 = f/(1-v/c), \quad f_2 = f/(1-v \cos \alpha / c), \quad [2]$$

gdje je α kut između zamišljenih spojnica automobila s prijemnicima.

Frekvencija izvora je $f = f_1(1-v/c) = 415,35 \text{ Hz}$. [1]

Iz $f_1/f_2 = (1-v \cos \alpha / c)/(1-v/c)$ slijedi $\cos \alpha = c/v(1-(1-v/c)(f_1/f_2)) = 0,686414$. [1]

Tražena udaljenost iznosi $d = s \cdot \text{ctg} \alpha = 94,39 \text{ m}$. [1]

Slučaj kad se automobil udaljava od prijemnika P1 nema rješenja. [1]

5. zadatak (10 bodova)

Moguća su dva titrajna kruga - serijski i paralelni. [5]

Induktiviteti zavojnica se kombiniraju kao otpori otpornika. Zavojnice u serijskom titrajnom krugu zamjenjujemo jednom zavojnicom induktiviteta $2L$, a zavojnice u paralelnom titrajnom krugu zavojnicom induktiviteta $L/2$. [2]

Oba se strujna kruga svode na titrajni krug kondenzatora i jedne zavojnice. [2]

Rezonantna frekvencija serijskog titrajnog kruga $\omega_s = 1/\sqrt{2LC}$ je manja od rezonantne frekvencije paralelnog titrajnog kruga $\omega_p = \sqrt{2/(LC)}$. [1]